

## Musatov a Vyleťal – Umění, které mě opravdu potěšilo

Letošní emise Umění je pro mě výjimečná. K oběma zařazeným malířům mám totiž osobní vztah, do emisního plánu jsem je proto navrhl – a tehdejší vedoucí oddělení známkové tvorby a můj přítel Brěňa Janík tenhle návrh osvěceně podpořil. Snad tedy dovolíte, abych vás seznámil s důvody, které mě k tomu vedly.

**Název emise: Umělecká díla na známkách**

**Den vydání:** 11. listopadu 2020

**Grafická úprava:** Kamil Knotek

**Rozměry známkových obrazů:** 40 x 50 mm

**Tiskové formy:** 3x PL4

**Druh tisku:** plnobarevný OF; **Tisk:** Hradištko, s.ro.

**Náklad:** 64 tis. sérií (16 tis. sérií PL)

**FDC:** digitální tisk; Hradištko, s.ro.; **Náklad:** 2 900 sérií

**Grigorij Alexejevič Musatov – Risoval Mark(?)**

**Hodnota: 33 Kč;** kat. č. 1098 (ČP)

Jako kluk jsem byl zapálený sběratel známek, však mě taky vyučil vedoucí našeho kroužku mladých filatelistů Antonín Oktábec, který – jak jsem se po letech dozvěděl – byl v šedesátých letech dokonce předsedou komise mládeže SČSF. Známký se mi líbily nejen jako objekt mé sběratelské vášně, ale nemohl jsem si nevšimnout i jejich výtvarné podoby. A když začaly vycházet každoroční emise Umění, rozšířil jsem pod jejich vlivem svůj sběratelský zájem i na skutečná výtvarná díla. Byl jsem tak v osmé třídě, takže jsem se musel spokojit s grafikami, na ty mi pak stačila, v antikvariátech v Dlázděné ulici a v Karlově, kousek od mostu, jich bývala velká nabídka, a spousta z nich jen za pár desetikorun. Vzpomínám si, že třeba menší Reynkovy suché jehly stávaly tak třicet korun, a ani za tuhle cenu o ně nebyla žádná rvačka (dneska ty nejlepší stojí i desetitisíce). Kapesné od rodičů by na to samozřejmě nestačilo, ale já si už od takové páté třídy trochu přivydělával obchodem se známkami – když byla příležitost, kupoval jsem je, kde se dalo, od spolužáků nebo třeba od sousedů v domě, a pak je o trochu draž v neděli prodával na burze U Nováků. Brzy si toho všiml můj tatínek, a protože praxi považoval za nejlepší způsob, jak získat zkušenosti, nejenže mi to nezatrhla, ale naopak mě podpořil. Když mi pak bylo nějakých čtrnáct ve vývěskové službě na nedaleké Dejvické třídě mi pomohl zadat inzerát, že kupujeme poštovní známky. Já si vyzvedával odpovědi a potom jsem ty zájemce o prodej navštěvoval. Prostě jsem zazvonil a na udivený pohled jsem hned vysvětlil, že inzerát je tatínkův, ale ten právě nemůže a já se jdu na známky podívat za něj. Asi to znělo upřímně, protože si nevzpomínám, že by mě někdo vyhodil. Samozřejmě, nebyly to žádné pokročilé sbírky, ale tehdy se prodalo všechno, na nedělní burze byly stovky a stovky koupěchtivých návštěvníků a já měl pár známých sto-

lečkářů, kteří ode mne ty moje nákupy bez řeči brali. Výdělky to nebyly nijak závratné, ale po cestě domů jsem se pokaždé mohl stavět v cukrárně v podloubí na rohu Vodičkovy ulice a Václavského náměstí a poručit si zmrzlinový pohár karamel s dvojitými mletými oříšky – a ještě si dát nějakou tu desetikorunu stranou.

A tímhle neobvykle dlouhým úvodem se dostávám k vlastnímu tématu. Když jsem si postupně těch desetikorun našetřil asi sto, nadešel ten pravý okamžik, abych se ve sbírání výtvarného umění posunul dál – od grafik ke skutečnému obrazu. Postrčili mě k tomu starší manželé, které jsem taky navštívil na inzerát ve věci nákupu známek. I když je to už dobrých padesát let, dodnes si pamatuju na zásobník, který mi předložili. Byly v něm vzorně vyrovnané nepřetřísťené série německých měst ze třicátých let, tedy sortiment o třídu výš, než jsem byl zvyklý. K obchodu nedošlo, ale ne proto, že by je nechťeli prodat, ale protože jsem tentokrát měl oči pro něco jiného. Byli to totiž zapálení milovníci výtvarného umění a stěny v bytě měli zaplněné obrazy, jaké jsem do té doby viděl jen v Národní galerii. Vzpomínám si na velikého modrého Špálu, a vedle něj visel obraz, který mě naprosto uhranul. Byl to Včelař od Grigorije Musatova, a já měl dojem, že stojím před dílem Marka Chagalla.



Ty hodné manžele můj nelíčeny obdiv zaujal, a když jsem se jim bezelstně svěřil, že si obchodem se známými vydělávám na nákup grafik a jednou že bych chtěl mít taky takového Musatova, pokývali s pochopením hlavou, pán zvedl telefon a řekl – žádný problém, mladý muži, já vám to domluvim. A na místě mi sjednal schůzku s panem Hrabákem, zetěm malíře Musatova, který na mě zítra ve dvě bude čekat na lavičce v ne-dalekém parku na náměstí Interbrigády. Byl jsem tam s předstihem, pan Hrabák skutečně dorazil a pod paží nesl malý balíček. Když jsme se vzájemně představili, bez dlouhých řečí ho rozbalil a ukázalo se, že jde o muže činu – rovnou totiž přinesl hned dvě věci: skicák a malý obraz. Skicák obsahoval řadu Musatovových kreseb a pak taky stránku, kde nad tužkou provedenými kresbičkami bylo azbukou napsáno: *Risoval Mark. Cože?*, zastavilo se mi srdce, to jako Mark Chagall? Asi ano, pokrčil pan Hrabák rameny. A kolik byste za ten skicák chtěl? No, je to spousta kreseb, tak takových patnáct set. Ty jsem ale neměl, takže nezbylo než obrátit pozornost k obrazu. Byla to menší olejomalba na plátně, nezarámovaná, představující minimalistickým způsobem světlo majáku a světýlka na podběří na modromodrém pozadí. A ten stojí kolik? Pro vás sedm set. Ještě sáhl dozadu a zpod blindrámu vytáhl lístek s rukou psaným potvrzením Nory Musatové, že obraz je z pozůstalosti jejího otce.



Tímto potvrzuji, že obraz  
"Maják" je (rozměry 29 x 36)  
je z pozůstalosti po níže obci  
umělců Grigori Musatovi.  
Uro Musatová

Koupil jsem ho a v tom pro mě slavnostním okamžiku se ani nepokusil smlouvat. Stal jsem se totiž právě skutečným sběratelem obrazů! A protože na první událost svého druhu (a to jakéhokoliv) člověk nezapomíná, když byla příležitost a já na to měl, přikupoval jsem k tomuhle svému prvnímu Musatovovi další, takže už jich mám pěknou řádku. Umožnila mi to i skutečnost, že z komerčního hlediska tenhle malíř – pro mě naštěstí – dosud nepronikl mezi sběrateli a snoby hledané tvůrce, takže celá ta moje kolekce nemá cenu ani jednoho jediného přtávého Zrzavého, Filly nebo Toyen. Ale mně to nevadí, mám Musatovovy obrázky rád – a navíc se mám pořad na co těšit: Včelař mezi nimi totiž stále chybí...

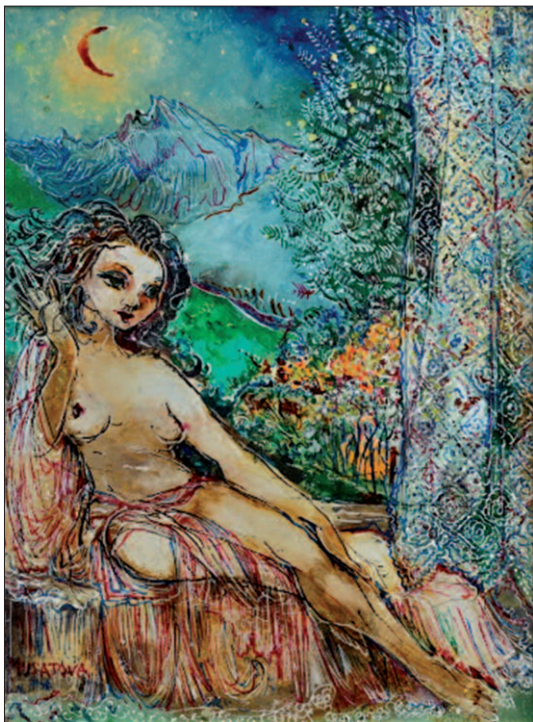
Za ty roky, co se o něj zajímám, jsem se o Musatovi a jeho rodině leccos dozvěděl, a když teď vyšlo jeho dílo na známce, možná by vás to taky zajímalo. Jak už jeho jméno napovídá, původem byl Rus, narodil se roku 1889 v Buzuluku. Jeho tatínek Alexej a strýc Viktor byli potomky dávných malířů ikon a sami byli malíři, a tak bylo jen přirozené, že i Grigorij vystudoval výtvarnou školu. Za občanské války bojoval na straně bílých, ale brzy dezertoval a dostal se do Vladivostoku, kde se rok skrýval, a nakonec se mu i s manželkou podařilo odplout na lodi Tver s jedním z transportů našich legionářů, s nimiž pak doputoval až do Československa (původně ale mířil do Mekky umělců, do Paříže).

I když nová republika byla zemí ruským exulantům nakloněnou, začátky nebyly snadné. Uchytil se až jako herec v kočovné společnosti, což mu ale nakonec přineslo štěstí. Seznámil se tu totiž se sestrou Jana Zrzavého a ten mu pomohl proniknout mezi výtvarníky. Získal zakázky na ilustrování Dostojevského románů, vystavoval, a to nejen u nás, počátkem třicátých let dokonce i ve své vysněné Paříži. V Praze se mu narodila dcera Eleonora, která se stala také malířkou. I když už občan Republiky československé, Grigorij jako pravý Rus neztratil zájem o rodnou zemi a trápil se zprávami o občanské válce, hladomoru, stalinském teroru, a když Německo v roce 1941 napadlo Sovětský svaz a noviny denně přinášely zprávy o rychlém postupu Wehrmachtu, dostal infarkt, na který zemřel. Bylo mu pouhých 52 let...

Rodinná tradice dávných malířů ikon sahající snad až do 18. století s jeho odchodem ale nezanikla. Jak už jsem řekl, malířkou se stala i jeho dcera Eleonora zvaná krátce Nora, která se svým druhem, komunisty zakázaným spisovatelem Radomírem Hrabákem (to je ten, od nějž jsem koupil svého prvního Musatova) měla dvě dcery, obě jsou také malířkami, a ty mají taky dcery, o nichž pyšná babička Nora v novinovém rozhovoru kdysi řekla, že mají k výtvarnému umění také blízko.

Musatovovy příbuzné v Rusku, nečekalo nic dobrého, uvádí se, že jeho tatínka Alexeje, malíře ikon, v roce 1919 zavraždili rudí, a stejní rudí by zřejmě odvěkli do gulagu i samotného Grigorije, kdyby se dožil konce války. Za éry socialismu se Nora jako dcera bělogvardějce nedostala do Svazu čs. výtvarných umělců, vystavovat prakticky nesměla, a tak jí nezbylo než postupně rozprodávat obrazy z pozůstalosti po otci. Naštěstí si její práce povšiml jeden americký sběratel ruského původu, který jí v roce 1973 zorganizoval v USA výstavu, díky níž pak přes Artcentrum občas

nějaké obrazy prodala do ciziny (stejně jako v případě Jiřího Koláře, ani tady devizy komunistům nesmrděly). Od Nory mám taky nějaké obrázky, koupil jsem je v dobročinné aukci Konta Bariéry, kam je darovala, což dobře vypovídá o její velkorysosti a dobrém srdci.



Jedno z děl Nory Musatové.

Musatovova rodina v Praze bydlela v domě, který je pro nás filatelisty zajímavý. Stojí v Dejvicích, na náměstí Interbrigády číslo 4, a spolu s nimi tam bydlel i další výtvarník – slavný Max Švabinský, tvůrce řady našich poštovních známek. Ten měl ovšem byt v mezaninu (ve zvýšeném přízemí), zatímco Musatovovi žili až nahoře pod střechem.



Dům, kde žili Max Švabinský i G. A. Musatov; vpravo pamětní deska Maxe Švabinského na tomto domě.



Z vydání známky k poctě Musatova mám radost, i když jsem si představoval, že vybráno bude jiné jeho dílo, nejlépe některý z jeho Včelařů, ty pro něj považuju za typičtější. Obraz Skok jsem ani neznal a jeho zařazení popravdě považuju za tak trochu promarněnou příležitost, i když na tom mám kus viny – to já jsem pošťe jako poradce doporučil paní doktorku Klímovou, kunsthistoričku a odbornici na Musatovovu tvorbu (chystá o něm monografii), a té tenhle obraz zjevně připadal nevhodnější. Na známce se ale vyjímá dobře, kvalitní ofset jej reprodukuje věrně, a na obálce dne vydání zajímavě kontrastuje s realisticky pojatým Autoportrétem.



FDC

Autoportrét



V razítku je jeden z řady podpisů, kterými tvůrce v průběhu let signoval svá díla – tenhle je v pofrancouzštělé podobě Moussatoff. Právě tak je přítom podepsán Maják, můj první počinek jako sběratele obrazů.



Tak to je můj vztah s Grigoriem Alexejevičem Musatovem, s nímž jsem se samozřejmě nemohl osobně setkat, ale na kterého často myslím. Dodnes mi totiž vrtá hlavou ta dávná poznámka tužkou *Risoval Mark*. Měla něco společného s Chagallem? Zdá se mi to krajně nepravděpodobné – spíš to byl jen Musatovův záznam inspirace. Ale co když přece...

## Josef Vyleřal – Zbyli jsme už jen my dva...

Hodnota: 40 Kč; kat. č. 1099 (ČP)

S Josefem Vyleřal jsem se osobně znal, a dokonce i přátelil – pokud tak mohu nazvat vztah s umělcem o patnáct let starším, který byl známým bohémem, což mi bylo vlastně cizí. Seznámil nás slavný pražský rámař pan Brůžek, jehož dílnu v Betlémské ulici jsem na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let často navštěvoval. Rámoval mi všechny obrázky, které jsem si tehdy kupoval, a jednou se mě zeptal, jestli bych neměl zájem o nějaký obraz od Vyleřala, že by mě vzal do jeho ateliéru. To bylo slavné jméno, a tak jsem samozřejmě souhlasil, že se tam s ním rád podívám. Nebudeme to odkládat, povídal pan Brůžek, já to tady zavřu a vyrazíme hned. Naložil mě do svého Wartburgu kombi, po cestě jsme se stavili u mě doma, abych měl s sebou nějaké peníze, a pak už jeli jenom za dva rohy, protože se ukázalo, že malíř bydlí ob jednu ulici ode mě. Bylo to v hezké funkcionalistické vile nahoře v Podolí, která musela mít nádherný výhled na Hradčany, než před ní socialističtí urbanisté povolili postavit neforemný panelák. Vyleřal nás přivítal s nadšením, byl okouzlující a vtipný, na místě mi prodal tři své obrazy, já mu zaplatil zálohu a vzápětí pochopil, proč se sem s mnou pan Brůžek táhnul – ty peníze si začerstva zkasíroval, protože Vyleřalovi před časem rámoval výstavu a on mu zůstal dlužen...

Naše známost byla ale navzájna, a protože jsme bydleli kousek do sebe, často jsem ho navštěvoval, bavilo mě poslouchat barvitě historky, které mistrovsky vyprávěl. Jak učil Gotta malovat, jak někde v hospodě ztratil památník plný obrázků a věnování od různých slavných výtvarníků, který mu neprozřetelně svěřila jakási sběratelka a ta na něj pak mnohokrát s pláčem marně zvonila a dožadovala se jeho vrácení, jak vymaloval kolonádu v Mariánských Lázních, jak ho se\*ou komunisti, kde a s kým se opil a na pár dní zapomněl... Vypravěč byl skvělý a bavilo mě ho poslouchat. A abych tam nechodil jen tak, postupně jsem od něj koupil několik dalších obrazů a jeden si dokonce nechal namalovat na zakázku – byl to největší obraz, jaký kdy Vyleřal vytvořil, měří totiž 3 x 2 metry, a protože maloval zásadně na masivní dřevěné desky, je tak těžký, že ho pak z jeho ateliéru ke mně domů museli nést čtyři chlapi, v každém rohu jeden. Byl to samozřejmě šílený nápad, to vám řekne každý sběratel obrazů, protože takový obr zabere celou stěnu, takže nemáte místo na další obrázky, a navíc vám v bytě schází potřebný odstup. Ale co, byl jsem mladý, čerstvě zaměstnaný v Pofisu jako vedoucí obchodního oddělení, prémie za zavedení a pořádání úspěšných aukcí jsem měl veliké, tak jsem si to holt dopřál. A Vyleřalovi se tenhle ulitý nápad samozřejmě líbil, bylo to přesně v jeho stylu, taková bombastičnost, tak mi to rád namaloval.

Jeho styl byl často přirovnáván k Salvadoru Dalímu, a Vyleřal se tomu nebránil, a dokonce to sám podporoval. Byl to svého druhu pábitel, a tak není vyloučeno, že slavnou historku o obdivném dopisu, který mu měl Dalí pod vlivem Vyleřalovy výstavy v Barceloně v roce 1975 napsat – „Zbyli jsme už jen my dva“ –, dodnes často citovanou, si prostě vymyslel. Přesto tu jakási spojitost je, a to dokonce osudová, zemřeli totiž pouhý měsíc po sobě. Dalímu bylo ovšem 84 let, zatímco Vyleřalovi pouhých 48. Pamatuji si přesně, když jsem se dozvěděl tu smutnou zprávu, bylo to 3. února 1989, nedlouho tedy před listopadovou revolucí, ze které by se Josef Vyleřal určitě bezmezně radoval a mně je moc líto, že se jí nedožil. Jeho konec byl absurdní – po flámu usnul u kamaráda, udělalo se mu špatně a ve spánku se udusil zvrátky...

Je mi po něm smutno, a tak si občas zavolám s jeho vdovou Olgou, rovněž výtvarnicí, jejíž slavný plakát k filmu Něžná vyšel v roce 2011 na známce a kresebnou výzdobu FDC tehdy tvořil Vyleřalův plakát k filmu Ptáci.

Na rozdíl od Musatova, u Vyleřala jsem se zasadil o to, aby pro emisi byla vybrána díla, která jeho tvorbu podle mého názoru dobře vystihují. Na obě se dívám, když píšu tenhle článek, oba obrazy totiž visí v mojí pracovně. Na známce je *Tápající*, vpravdě galerijní dílo, které mi autor prodal při mé první návštěvě, na kterou mě přivezl rámař pan Brůžek. Výzdobu FDC tvoří obraz *Krásná neznámá*, který Vyleřal namaloval k svatbě dcery svého kamaráda, redaktora České televize, a já ho nedávno koupil v aukci pořádané synem mého přítele a slavného filatelisty Jaroslava Jakubce, vedoucího pracovníka PZO Artia, s nímž Vyleřal

spolupracoval (JJ by z tohohle symbolického spojení měl jako filatelista určitě radost). Hezké je i razítko s paletou, štětcí a ozdobným Vyleřalovým podpisem. Jako domicil je uvedeno Brno, kde se Josef Vyleřal před osmdesáti lety narodil. FB



FDC

*Krásná neznámá, 1988*